



Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. balandžio 11 d.*

„Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 — 1 straipsnio 1 dalis ir 6 straipsnio 1 punktas — Sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ — Valstybės institucijos nepagrįstai sumokėta suma — Prašymas grąžinti šią sumą pareiškiant ieškinį teisme — Jurisdikcijos nustatymas susijusių ieškinių atveju — Glaudus ryšys tarp ieškinių — Atsakovas, kurio gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje“

Byloje C-645/11

dėl *Bundesgerichtshof* (Vokietija) 2011 m. lapkričio 18 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2011 m. gruodžio 16 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Land Berlin

prieš

Ellen Mirjam Sapir,

Michael J. Busse,

Mirjam M. Birgansky,

Gideon Rumney,

Benjamin Ben-Zadok,

Hedda Brown,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader (pranešėjas) ir C. G. Fernlund,

generalinė advokatė V. Trstenjak,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos K. Petersen,

* Proceso kalba: vokiečių.

— Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes ir S. Nunes de Almeida,
— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Wilderspin ir W. Bogensberger,
susipažinęs su 2012 m. lapkričio 28 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42) 1 straipsnio 1 dalies ir 6 straipsnio 1 punkto aiškinimu.
- 2 Šis prašymas pateiktas kilus ginčui tarp *Land Berlin* ir E.M. Sapir, M.J. Busse, M.M. Birgansky, G. Rumney, B. Ben-Zadok bei H. Brown ir kitų penkių asmenų dėl pernelyg didelės sumos, per klaidą sumokėtos pasibaigus administracinei procedūrai, susijusiai su žalos, kuri atsirado dėl prarasto žemės sklypo dėl prie nacių režimo vykusio persekiojimo, atlyginimu, grąžinimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Reglamentas Nr. 44/2001

- 3 Reglamento Nr. 44/2001 7–9 ir 11 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(7) Būtina, kad šio reglamento taikymo sritis apimtų visas pagrindines civilines ir komercines bylas, išskyrus aiškiai nustatytas bylas.

(8) Bylos, kurioms taikomas šis reglamentas, ir jo laikytis privalančių valstybių narių teritorijos turi būti susijusios. Atitinkamai bendros jurisdikcijos taisyklės iš principo turėtų būti taikomos tada, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje minėtų valstybių narių.

(9) Valstybėje narėje negyvenančiam atsakovui apskritai yra taikomos nacionalinės jurisdikcijos taisyklės, galiojančios valstybės narės, kurioje veikia teismas, teritorijoje, o atsakovas, gyvenantis valstybėje narėje, kuriai šis reglamentas netaikomas, turi laikytis [1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32; toliau – Briuselio konvencija)].

<...>

(11) Jurisdikcijos taisyklės turi būti ypač nuspėjamos ir pagrįstos principu, pagal kurį jurisdikcija paprastai priklauso nuo atsakovo gyvenamosios vietos, ir šiuo pagrindu jurisdikcija turi būti visada prieinama, išskyrus keletą aiškiai nustatytų situacijų, kuriuose bylinėjimosi objektas arba šalių autonomija pateisinama kaip kitokia susijusi aplinkybė. Turi būti atskirai apibrėžta juridinio [asmens] buveinė, siekiant didesnio bendrų taisyklių aiškumo ir išvengti jurisdikcijos prieštaravimų.“

- 4 Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 1 dalyje jo *ratione materiae* taikymo sritis apibrėžiama taip:
„Šis reglamentas taikomas civilinėse ir komercinėse bylose, neatsižvelgiant į teismo pobūdį. Jis ypač netaikomas mokesčių, muitinių arba administracinėms byloms.“
- 5 Bendrosios jurisdikcijos taisyklės dėl ieškinių, pareikštų prieš asmenis, kurių gyvenamoji vieta yra Europos Sąjungos teritorijoje, numatytos šio reglamento 2 ir 3 straipsniuose, kurie priklauso jo II skyriaus 1 skirsnii „Bendrosios nuostatos“.
- 6 Pagal minėto reglamento 2 straipsnio 1 dalį:
„Pagal šį reglamentą valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims, neatsižvelgiant į jų pilietybę, bylos turi būti keliamos tos valstybės narės teismuose.“
- 7 To paties reglamento 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:
„Valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims bylos gali būti keliamos kitos valstybės narės teismuose tik pagal šio skyriaus 2–7 skirsniuose nustatytas taisykles.“
- 8 Dėl bylų, pradėtų prieš asmenis, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnio, kuris taip pat yra jo II skyriaus 1 skirsnyje, 1 dalyje numatyta:
„Jeigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikciją pagal 22 ir 23 straipsnius nustato tos valstybės narės teisė.“
- 9 Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnis ir 6 straipsnio, kurie įtraukti į šio reglamento II skyriaus 2 skirsnį „Speciali jurisdikcija“, 1 punktą suformuluotas taip:
„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam asmeniui kitoje valstybėje narėje byla [gali būti iškelta] dėl:
<...>“
„Valstybėje narėje gyvenančiam asmeniui byla taip pat gali būti iškelta:
- 1) kai minėtas asmuo yra vienas iš atsakovų, teismuose pagal bet kurio iš jų nuolatinę gyvenamąją vietą, jeigu reikalavimai yra taip glaudžiai susiję, kad yra tikslinga juos nagrinėti ir spręsti visus iš karto, siekiant išvengti atskirų teismo procesų metu priimtų sprendimų nesuderinamumo.“

Vokietijos teisė

- 10 Pagrindinėje byloje taikytinos Įstatymo dėl neišspręstų turto klausimų reguliavimo (*Gesetz über die Regelung offener Vermögensfragen*; toliau – *Vermögensgesetz*) ir Įstatymo dėl investicijų prioriteto įgyvendinant restitucijos teises pagal Įstatymą dėl neišspręstų turto klausimų reguliavimo (*Gesetz über den Vorrang für Investitionen bei Rückübertragungsansprüchen nach dem Vermögensgesetz*; toliau – *Investitionsvorranggesetz*) nuostatos.
- 11 *Vermögensgesetz* taikymo sritis apibrėžta jo 1 straipsnio 1 ir 6 dalyse, kuriose numatyta:
„Šis įstatymas taikomas turtinėms teisėms į turtą, kuris <...> buvo be kompensacijos nusavintas ir tapo valstybės nuosavybe <...>

<...>

Šis įstatymas pagal analogiją taikomas tų piliečių ir susivienijimų turtinėms teisėms, kurie dėl rasės, politinių pažiūrų, religijos arba pasaulėžiūros buvo persekiojami laikotarpiu nuo 1933 m. sausio 30 d. iki 1945 m. gegužės 8 d. ir dėl to neteko savo turto, nes jis buvo priverstinai parduotas, nusavintas ar kitaip atimtas <...>.“

- 12 *Vermögensgesetz* 3 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje turto grąžinimą, numatyta:

„Turtas, kuriam buvo taikytos priemonės, kaip antai nurodytos šio įstatymo 1 straipsnyje, ir kuris tapo valstybės nuosavybe arba buvo parduotas tretiesiems asmenims, žalą patyrusio asmens prašymu jam grąžinamas, išskyrus tuos atvejus, kai tai neįmanoma <...>“

- 13 Siekiant išvengti situacijos, kai tokiomis teisėmis nebūtų neįmanoma pasinaudoti dėl sąžiningo ir prievolėmis neapsunkinto nagrinėjamo turto įgijimo, *Vermögensgesetz* 3 straipsnio 3 dalimi buvo įtvirtintas draudimas perleisti nekilnojamąjį turtą, kuris yra pagal šį įstatymą pateikto prašymo grąžinti objektas.

- 14 *Investitionsvorranggesetz* numato išimtį iš šių principų siekiant, kad būtinos investicijos naujose *Länder* netaptų negalimos dėl draudimo parduoti investuotojui nekilnojamąjį turtą, dėl kurio prašymai grąžinti buvo įregistruoti remiantis *Vermögensgesetz*.

- 15 *Investitionsvorranggesetz* 1 straipsnyje numatyta:

„<...> žemės sklypas, dėl kurio pagal *Vermögensgesetz* yra arba gali būti pareikštos teisės į grąžinimą, gali būti visas arba iš dalies naudojamas specialioms investavimo tikslams. Tokiu atveju pagal šį įstatymą žalą patyrusiam asmeniui išmokama kompensacija.“

- 16 Pagal *Investitionsvorranggesetz* 16 straipsnio 1 dalį „tuo atveju, kai turto restitucija negalima ir buvo pripažinta arba įrodyta, kad žalą patyręs asmuo turi teisę į restituciją, jis gali reikalauti sumokėti <...> visas už jo parduotą turtą gautas lėšas. Sprendimą dėl šios teisės <...> priima federalinė arba žemės neišspręstų turto klausimų reguliavimo tarnyba. Jei tokių lėšų nebuvo gauta arba ši suma yra mažesnė už parduoto turto rinkos vertę tuo laiko momentu, kai buvo priimtas sprendimas dėl investicijų prioriteto, <...> teisių turėtojas per vienus metus gali kreiptis į teismą, kad jam būtų sumokėta rinkos kaina <...>.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 17 M. Julius Busse buvo žemės sklypo, esančio teritorijoje, kuri anksčiau priklausė rytų Berlynui, savininkas. Nacionalsocialistų režimo laikotarpiu jis buvo šio režimo persekiojamas ir 1938 m. priverstas parduoti šį žemės sklypą trečiajam asmeniui. Vėliau Vokietijos Demokratinė Respublika žemės sklypą nusavino ir sujungė su kitais valstybinės žemės sklypais. Po Vokietijos susivienijimo taip suformuota bendra teritorija priklausė iš dalies *Land Berlin*, iš dalies Vokietijos Federacinei Respublikai.

- 18 1990 m. rugsėjo 5 d. 1-10-asis atsakovai pagrindinėje byloje, tarp kurių E. M. Sapir, M. M. Birgansky, G. Rumney ir B. Ben-Zadok gyvena Izraelyje, M. J. Busse – Jungtinėje Karalystė, o H. Brown – Ispanijoje, kaip pradinio savininko teisių perėmėjai, remdamiesi *Vermögensgesetz* paprašė grąžinti dalį šio žemės sklypo, kuris anksčiau priklausė M. Julius Busse.

- 19 1997 m. *Land Berlin* ir Vokietijos Federacinė Respublika pasinaudojo *Investitionsvorranggesetz* 1 straipsnio nuostatomis ir investuotojui pardavė visą žemės sklypą, įgytą sujungus prieš tai minėtus žemės sklypus.

- 20 Po pardavimo kompetentinga valdžios institucija konstatavo, kad pagal nacionalinės teisės aktus 1-10-ajam atsakovams pagrindinėje byloje turėjo būti gražintas ne žemės sklypas, o sumokėta pardavus bendrą teritoriją už žemės sklypą gautų lėšų dalis, arba bent jau išmokėta suma, apskaičiuota pagal rinkos vertę. Ta pati institucija įpareigojo *Land Berlin*, ieškovą pagrindinėje byloje, 1-10-ajam atsakovams pagrindinėje byloje sumokėti pardavus bendrą sklypą gautų lėšų dalį, atitinkančią N. Julius Busse žemės sklypo dalį šiame bendrame sklype.
- 21 Tačiau atlikdama šį mokėjimą, *Land Berlin*, kuri veikė ir Vokietijos Federacinės Respublikos vardu, padarė klaidą. Iš tiesų ji, to nenorėdama, pervedė visą pardavimo kainą advokatui, atstovaujanciam 1-10-ajam atsakovams pagrindinėje byloje, kuris vėliau šią sumą paskirstė pastariesiems.
- 22 Pagrindinėje byloje *Land Berlin* reikalauja, kad atsakovai gražintų jiems permokėtą 2,5 milijonų eurų sumą. Ji kreipėsi į *Landgericht Berlin* su ieškiniu 1–10-ajam atsakovams, M.J. Busse teisių perėmėjams, dėl nepagrįsto praturtėjimo ir į jiems atstovauti įgaliotą advokatą, kuris yra 11-asis atsakovas pagrindinėje byloje, dėl neteisėtų veiksmų.
- 23 Minėti atsakovai pagrindinėje byloje nesutiko su šiuo reikalavimu ir nurodė, kad *Landgericht Berlin* neturi tarptautinės jurisdikcijos atsakovų pagrindinėje byloje, gyvenančių Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje ir Izraelyje, t. y. E. M. Sapir, M. J. Busse, M. M. Birgansky, G. Rumney, B. Ben-Zadok ir H. Brown, atžvilgiu.
- 24 Be to, jie tvirtina turį teisę reikalauti didesnės sumos, negu jiems tenkanti lėšų, gautų pardavus turta, dalis, nes pardavimo kaina yra mažesnė už žemės, kuri priklausė M. J. Busse, rinkos vertę. Todėl jie mano, kad ieškinys yra visiškai nepagrįstas.
- 25 Daliniu sprendimu *Landgericht Berlin* atmetė *Land Berlin* ieškinį kaip nepriimtina atsakovų pagrindinėje byloje, gyvenančių Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje ir Izraelyje, atžvilgiu. Buvo atmestas ir *Land Berlin* apeliacinis skundas.
- 26 Šiuo aspektu apeliacinis teismas iš esmės mano, kad Vokietijos teismai neturi tarptautinės jurisdikcijos nagrinėti ieškinio, pareikšto E. M. Sapir, M. J. Busse, M. M. Birgansky, G. Rumney, B. Ben-Zadok ir H. Brown. Šio teismo teigimu, ši byla yra ne civilinė byla, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 1 dalį, bet viešosios teisės byla, kuriai minėtas reglamentas netaikomas.
- 27 Savo kasaciniu skundu (*revision*) ieškovė pagrindinėje byla siekia, kad *Landgericht Berlin* iš esmės išnagrinėtų jos reikalavimus, įskaitant reikalavimus dėl šių atsakovų pagrindinėje byloje.
- 28 Šiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. Ar byla dėl reikalavimo gražinti be teisinio pagrindo sumokėtą sumą yra civilinė byla, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 1 dalį, ir tuo atveju, kai valdžios institucijos įpareigota kaip kompensaciją žalą patyrusiam asmeniui sumokėti pajamų, gautų pagal žemės pirkimo ir pardavimo sutartį, dalį *Bundesland* (Federalinė žemė) per klaidą perveda šiam asmeniui visą pardavimo kainos sumą?
 2. Ar pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą yra būtinas glaudus ryšys tarp kelių ieškinių ir tuo atveju, kai atsakovai remiasi papildomais reikalavimais dėl žalos atlyginimo, dėl kurių galima priimti tik bendrą sprendimą?
 3. Ar Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 dalis taikytina ir atsakovams, kurie neturi gyvenamosios vietos Europos Sąjungoje? Jei atsakymas yra teigiamas: ar tai taikoma ir tuo atveju, kai pagal dvišales sutartis su sprendimą priimančiąja valstybe būtų galima atsisakyti pripažinti teismo sprendimą dėl to, kad teismas neturi jurisdikcijos?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 29 Pateikdamas pirmąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ apima ieškinį dėl nepagrįstai sumokėtos sumos grąžinimo tuo atveju, kai viešasis subjektas, kurį įstatymu dėl žalos, atsiradusios dėl prie totalitarinio režimo vykdytų persekiojimų, atlyginimo įsteigta institucija įpareigojo kaip kompensaciją perversi nukentėjusiam asmeniui dalį nekilnojamojo turto pardavimo sumos, dėl netyčinės klaidos šiam asmeniui perveda visą pardavimo sumą ir vėliau teisme reikalauja grąžinti nepagrįstai gautą sumą.
- 30 *Bundesgerichtshof* sprendime pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pažymi, kad abejones, kilusias šiuo klausimu, lėmė kelios aplinkybės. Pirma, šio teismo teigimu, tai yra pinigų sumos, kurias *Land Berlin* per klaidą pervedė atsakovams pagrindinėje byloje, grąžinimas ir jis turi būti atliktas taikant nuostatą, susijusią su nepagrįstai gautos sumos grąžinimu, grindžiamu nepagrįstu praturtėjimu, reglamentuojamu Vokietijos civilinio kodekso 812 straipsnio 1 dalyje, ir pagal kurią asmuo, nepagrįstai įgijęs turtą, privalo jį grąžinti. Antra, pervedimas buvo padarytas ne *Land Berlin*, veikiančios kaip juridinis asmuo pagal privatinę teisę, teisės akto, bet administracinės procedūros pagrindu.
- 31 Visų pirma svarbu priminti, kad esant santykiams tarp valstybių narių Reglamentas Nr. 44/2001 pakeičia Briuselio konvenciją, todėl Teisingumo Teismo pateiktas šios konvencijos išaiškinimas taip pat taikomas ir šiam reglamentui, kai pastarojo nuostatas ir Briuselio konvencijos nuostatas galima laikyti lygiavertėmis (žr., be kita ko, 2011 m. spalio 18 d. Sprendimo *Realchemie Nederland*, C-406/09, Rink. p. I-9773, 38 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 32 Todėl šiuo aspektu reikia konstatuoti, kad Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritis, kaip ir Briuselio konvencijos taikymo sritis, apribota sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“. Iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad apibrėžiant šią taikymo sritį iš esmės panaudotos teisinius santykius tarp ginčo šalių ar ginčo objektą apibūdinančios aplinkybės (žr., be kita ko, 2007 m. vasario 15 d. Sprendimo *Lechouritou ir kt.*, C-292/05, Rink. p. I-1519, 30 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 33 Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad nors tam tikri ginčai tarp viešosios institucijos ir privatinės teisės subjekto gali patekti į Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritį, taip nėra tais atvejais, kai viešoji institucija vykdo viešosios valdžios funkcijas (šiuo klausimu žr., be kita ko, 2009 m. balandžio 28 d. Sprendimo *Apostolides*, C-420/07, Rink. p. I-3571, 43 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir 2012 m. liepos 19 d. Sprendimo *Mahamdia*, C-154/11, 56 punktą).
- 34 Todėl siekiant nustatyti, ar taip yra atveju, kaip antai nagrinėjamu pagrindinėje byloje, reikia išnagrinėti pareikšto ieškinio pagrindą ir jo pareiškimo sąlygas (šiuo klausimu žr. 2002 m. lapkričio 14 d. Sprendimo *Baten*, C-271/00, Rink. p. I-10489, 31 punktą ir 2003 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Préservatrice foncière TIARD*, C-266/01, Rink. p. I-4867, 23 punktą).
- 35 Šiuo aspektu reikia konstatuoti, kad, kaip pažymi ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, teisė į kompensaciją, dėl kurios buvo pareikštas ieškinys pagrindinėje byloje, grindžiama nacionalinės teisės nuostatomis, šiuo atveju – *Vermögensgesetz* ir *Investitionsvorranggesetz*, reglamentuojančiomis kompensacijų mokėjimą nacionalsocialistų režimo aukoms, kurios yra tapačios, nesvarbu, kas yra grąžintinų pastatų savininkai. Iš tiesų jose numatyta ta pati kompensacija, nesvarbu, ar grąžintino turto savininkas yra privatus asmuo, ar valstybės subjektas.

- 36 Be to, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad administracinė procedūra, pagal kurią nustatomos teisės į kompensaciją nukentėjusiems asmenims, yra vienoda, nepaisant atitinkamo savininko statuso. Be to, per šią procedūrą minėtas savininkas, nesvarbu, ar jis yra viešosios teisės, ar privatinės teisės subjektas, neturi jokių sprendimo dėl teisių į restituciją nustatymo nukentėjusiems asmenims priėmimo prerogatyvų.
- 37 Reikia pažymėti, kad pagrindinė byla susijusi su pernelyg didelės sumos, *Land Berlin* per klaidą pervestos tenkinant nukentėjusių asmenų teisę į išmoką, grąžinimu. Tačiau, viena vertus, šios pernelyg didelės sumos grąžinimas nėra *Vermögensgesetz* ir *Investitionsvorranggesetz* numatytos administracinės procedūros dalis. Kita vertus, siekdamas susigrąžinti permoką, savininkas, nesvarbu, ar tai viešas, ar privatus asmuo, privalo nukentėjusiuosius paduoti į civilinių bylų teismus. Be to, minėto grąžinimo teisinis pagrindas yra taisyklės, numatytos Vokietijos civilinio kodekso 812 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje reikalavimą grąžinti nepagrįstai gautą sumą, tai grindžiant nepagrįstu praturtėjimu.
- 38 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, jog Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 1 dalis aiškintina taip, kad sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ apima ieškinį dėl nepagrįstai sumokėtos sumos grąžinimo tuo atveju, kai viešasis subjektas, kurį įstatymu dėl žalos, atsiradusios dėl prie totalitarinio režimo vykdytų persekiojimų, atlyginimo įsteigta institucija įpareigojo kaip kompensaciją pervesti nukentėjusiam asmeniui dalį nekilnojamojo turto pardavimo sumos, dėl netyčinės klaidos šiam asmeniui perveda visą pardavimo sumą ir vėliau teisme reikalauja grąžinti nepagrįstai gautą sumą.

Dėl antrojo klausimo

- 39 Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą reikia aiškinti taip, kad egzistuoja glaudus ryšys, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, tarp reikalavimų, nukreiptų prieš kelis kitų valstybių narių teritorijoje nuolat gyvenančių atsakovų, kai pastarieji, susidarius aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, atsikirsdami remiasi papildomos kompensacijos reikalavimais, dėl kurių reikia priimti bendrą sprendimą.
- 40 Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkte įtvirtintoje jurisdikcijos taisyklėje numatyta, kad asmeniui byla gali būti iškelta, kai jis yra vienas iš atsakovų, teismuose pagal bet kurio iš jų nuolatinę gyvenamąją vietą, jeigu reikalavimai taip glaudžiai susiję, kad yra tikslinga juos nagrinėti ir spręsti visus iš karto, siekiant išvengti atskirų per teismo procesą priimtų sprendimų nesuderinamumo (žr. 2011 m. gruodžio 1 d. Sprendimo *Painer*, C-145/10, Rink. p. I-12533, 73 punktą).
- 41 Ši speciali taisyklė tiek, kiek ja nukrypstama nuo minėto reglamento 2 straipsnyje įtvirtinto principo, kad jurisdikcija priklauso atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos teismui, turi būti aiškinama siaurai, neleidžiant jų aiškinti plačiau, nei tame pačiame reglamente aiškiai įtvirtinti atvejai (žr. minėto Sprendimo *Painer* 74 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 42 Siekiant taikyti Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą, reikia patikrinti, ar tarp skirtingų reikalavimų, kuriuos pateikė tas pats ieškovas skirtingiems atsakovams, yra ryšys, pateisinantis suinteresuotumą juos spręsti kartu, kad būtų išvengta nesuderinamų sprendimų, galinčių atsirasti nagrinėjant bylas atskirai (žr. 2007 m. spalio 11 d. Sprendimo *Freeport*, C-98/06, Rink. p. I-8319, 39 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 43 Dėl tarpusavio ryšio Teisingumo Teismas nusprendė, jog tam, kad būtų galima sprendimus laikyti nesuderinamais, nepakanka, kad skirtųsi ginčo sprendimo rezultatas; dar reikia, kad šis skirtumas būtų esant tokiai pačiai faktinei ir teisinei situacijai (žr. minėtų sprendimų *Freeport* 40 punktą ir *Painer* 79 punktą).

- 44 Šiuo aspektu reikia patikslinti, kad iš Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkto formuluotės nematyti, jog ieškinių skirtingiems atsakovams teisinių pagrindų sutapimas yra viena iš sąlygų šiai nuostatai taikyti. Šis sutapimas yra tik viena iš reikšmingų aplinkybių (žr. minėto Sprendimo *Painer* 76 ir 80 punktus).
- 45 Dėl šios bylos reikia konstatuoti, kad reikalavimai pagrindinėje byloje, grindžiami nepagrįstai gautos sumos grąžinimu ir dėl 11-ojo atsakovo – neteisėtais veiksmais, ir 1–10 atsakovų pateikti gynybos motyvai atsikertant į pareikštus reikalavimus, susijusius su papildomais reikalavimais dėl žalos atlyginimo, yra susiję su ta pačia faktine ir teisine situacija, t. y. teise į grąžinimą, pripažintą 1–10 atsakovams pagrindinėje byloje remiantis *Vermögensgesetz* ir *Investitionsvorranggesetz*, ir su ginčijamos sumos pervedimu, kurį per klaidą atliko *Land Berlin* šių atsakovų naudai.
- 46 Be to, kaip nurodė Vokietijos vyriausybė, tik *Vermögensgesetz* ir *Investitionsvorranggesetz* galėjo suteikti atsakovams pagrindinėje byloje teisinį pagrindą siekiant pateisinti jų gautą pernelyg didelę sumą, taigi sprendžiant dėl visų atsakovų reikia atsižvelgti į tą pačią faktinę ir teisinę situaciją. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad gynybos motyvų dėl papildomų kompensacijų teisinis pagrindas vertintinas prieš nagrinėjant reikalavimus pagrindinėje byloje, nes pastarųjų pagrįstumas priklauso nuo to, ar egzistuoja minėtos teisės į kompensaciją.
- 47 Šis vienodumas egzistuoja, nepaisant to, kad teisinis pagrindas, nurodytas pagrindžiant reikalavimą prieš 11-ąjį atsakovą pagrindinėje byloje, skiriasi nuo to, kuriuo grindžiamas ieškinys, pareikštas 1–10-ajam atsakovams. Iš tiesų, kaip pažymėjo generalinė advokatė savo išvados 99 punkte, visi argumentai, nurodyti skirtinguose reikalavimuose pagrindinėje byloje, susiję su tuo pačiu interesu, t. y. per klaidą sumokėtos permokos grąžinimu.
- 48 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, jog Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą aiškintinas taip, kad egzistuoja glaudus ryšys, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, tarp reikalavimų, nukreiptų prieš kelis kitų valstybių narių teritorijoje nuolat gyvenančius atsakovus, kai pastarieji, susidarius aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, atsikirsdami remiasi papildomos kompensacijos reikalavimais, dėl kurių reikia priimti bendrą sprendimą.

Dėl trečiojo klausimo

- 49 Trečiojo klausimo pirmoje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą reikia aiškinti taip, kad jis taikytinas atsakovams, kurie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teritorijoje, kai ieškinys pareikštas prieš kelis atsakovus, tarp kurių yra ir asmenys, turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Sąjungoje.
- 50 Visų pirma reikia pažymėti, kad šis trečiasis klausimas susijęs su E.M. Sapir, M.M. Birgansky, G. Rumney ir B. Ben-Zadok, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra Izraelyje.
- 51 Todėl, norint atsakyti į šį klausimą, reikia nustatyti, ar vieno iš bendraatsakovių nuolatinės gyvenamosios vietos buvimas kitos valstybės narės teritorijoje yra Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkto taikymo sąlyga.
- 52 Šiuo aspektu visų pirma reikia konstatuoti, kad dėl asmenų, kuriems ji taikoma, iš Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkto pradžios matyti, kad šis straipsnis turi būti siejamas kartu su minėto reglamento 5 straipsniu, kuriame daroma aiški nuoroda į Sąjungos teritorijoje nuolatinę gyvenamąją vietą turinčius atsakovus.

- 53 Antra, reikia priminti, jog iš nusistovėjusios teismo praktikos aišku, kad Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkte skelbiama specialioji taisyklė, kuri turi būti aiškinama siaurai, neleidžiant jos aiškinti plačiau nei tame pačiame reglamente aiškiai įtvirtinti atvejai (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Freeport* 35 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 54 Trečia, reikia pažymėti, kad Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta aiški nuostata, kuria išsamiai reglamentuojamas asmenų su nuolatine gyvenamąja vieta už Sąjungos teritorijos klausimas ir jų atžvilgiu numatoma, remiantis šio reglamento 9 konstatuojamąja dalimi, kad teismų jurisdikcija kiekvienoje valstybėje narėje nustatoma pagal tos valstybės narės teisę, nebent būtų taikytinos minėto reglamento 22 ir 23 straipsnių nuostatos. Tačiau akivaizdu, kad nė viena iš šių nuostatų, kurios atitinkamai reglamentuoja išimtinę jurisdikciją išsamiai išvardytose bylose ir jurisdikcijos išplėtimą tarp šalių sudarytu susitarimu, netaikytina pagrindinėje byloje.
- 55 Remiantis tuo darytina išvada, kad, norint prieš bendraatsakovį pareikšti ieškinį valstybės narės teisme remiantis Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktu, būtina, kad jis turėtų nuolatinę gyvenamąją vietą kitos valstybės narės teritorijoje.
- 56 Šiomis aplinkybėmis į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, jog Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktas aiškintinas taip, kad jis negali būti taikomas atsakovams, kurie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teritorijoje, kai ieškinys pareikštas prieš kelis atsakovus, tarp kurių yra ir asmenys, turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Sąjungoje.
- 57 Atsižvelgiant į neigiamą atsakymą, pateiktą į trečiojo klausimo pirmą dalį, nereikia atsakyti į šio klausimo antrą dalį, nes iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad jis buvo pateiktas, tik jei būtų teigiamai atsakyta į klausimą dėl Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punkto taikymo atsakovams, kurie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos Sąjungos teritorijoje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 58 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ apima ieškinį dėl nepagrįstai sumokėtos sumos grąžinimo tuo atveju, kai viešasis subjektas, kurį įstatymu dėl žalos, atsiradusios dėl esant totalitariniam režimui vykdytų persekiojimų, atlyginimo įsteigta institucija įpareigojo kaip kompensaciją pervesti nukentėjusiam asmeniui dalį nekilnojamojo turto pardavimo sumos, dėl netyčinės klaidos šiam asmeniui perveda visą pardavimo sumą ir vėliau teisme reikalauja grąžinti nepagrįstai gautą sumą.**
- 2. Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą reikia aiškinti taip, kad egzistuoja glaudus ryšys, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, tarp reikalavimų, nukreiptų prieš kelis kitų valstybių narių teritorijoje nuolat gyvenančius atsakovus, kai pastarieji, susidariusi aplinkybėmis, kaip antai pagrindinėje byloje, atsikirsdami remiasi papildomos kompensacijos reikalavimais, dėl kurių reikia priimti bendrą sprendimą.**

3. **Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 1 punktą reikia aiškinti taip, kad jis negali būti taikomas atsakovams, kurie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teritorijoje, kai ieškinys pareikštas prieš kelis atsakovus, tarp kurių yra ir asmenys, turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Europos Sąjungoje.**

Parašai.